

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (üheksas koda)

15. juuni 2023*

Eelotsusetaotlus – Tarbijakaitse – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Direktiiv 93/13/EMÜ – Välisvaluutaga indekseeritud hüpoteeklaen – Artikli 6 lõige 1 – Artikli 7 lõige 1 – Eialgse õiguskaitse kohaldamise taotlus – Laenulepingu täitmise peatamine – Tagasitäitmise täieliku tõhususe tagamine

Kohtuasjas C-287/22,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny (Varssavi regionaalse kohtu XXVIII tsiviilkolleegium, Poola) 24. märtsi 2022. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 3. mail 2022, menetluses

YQ,

RJ

versus

Getin Noble Bank S.A.,

EUROOPA KOHUS (üheksas koda),

koosseisus: koja president L. S. Rossi, kohtunikud S. Rodin ja O. Spineanu-Matei (ettekandja),

kohtujurist: L. Medina,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- RJ ja YQ, esindaja: *radca prawny* M. Pledziejewicz,
- Getin Noble Bank S.A., esindajad: *adwokaci* Ł. Hejmej, M. Przygodzka ja A. Szczęśniak,
- Poola valitsus, esindajad: B. Majczyna ja S. Żyrek,
- Portugali valitsus, esindajad: P. Barros da Costa, C. Chambel Alves ja A. Cunha,

* Kohtumenetluse keel: poola.

– Euroopa Komisjon, esindajad: I. Rubene, N. Ruiz García ja A. Szmytkowska,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1, arvestades tõhususe põhimõtet ja proportsionaalsuse põhimõtet.
- 2 Taotlus on esitatud YQ ja RJi ning Getin Noble Bank S.A. vahelises kohtuvaidluses esialgse õiguskaitse kohaldamise taotluse üle, milles kohtul palutakse määrusega peatada välisvaluutas indekseeritud hüpoteeklaenulepingu täitmine seniks, kuni tehakse lõplik otsus selles lepingus sisalduvate ebaõiglaste tingimuste alusel alusetult makstud summade tagasimaksmise kohta.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiivi 93/13 artikli 6 lõikes 1 on sätestatud:
„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglaste tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on tarbijaga sõlminud, ei ole [siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimustel] tarbijale siduvad ning [et leping jääb muus osas pooltele siduvaks, kui see saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta].“
[täpsustatud sõnastus]
- 4 Nimetatud direktiivi artikli 7 lõikes 1 on sätestatud:
„Liikmesriigid tagavad, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad.“

Poola õigus

Tsiviilseadustik

- 5 23. aprilli 1964. aasta tsiviilseadustiku (ustawa – Kodeks cywilny) (Dz. U. 1964, nr 16, jrk nr 93) konsolideeritud redaktsioonis (Dz. U. 2020, jrk nr 1740) (edaspidi „tsiviilseadustik“) on artiklis 385¹ sätestatud:

„1. Tarbijalepingu tingimused, mille üle ei ole eraldi läbi räägitud, ei ole tarbijale siduvad, kui need kujundavad tarbija õigusi ja kohustusi viisil, mis on vastuolus heade kommetega ja kahjustavad tõsiselt tarbija huve (õigusvastased lepingutingimused). Käesolev säte ei kehti

tingimuste suhtes, mis puudutavad poolte põhisooritusi, eelkõige hinda või tasu, kui need tingimused on sõnastatud üheti mõistetavalt.

2. Kui mõni lepingutingimus ei ole lõike 1 alusel tarbijale siduv, jääb leping muus osas pooltele siduvaks.

3. Lepingutingimused, mida ei ole eraldi läbi räägitud, on need, mille sisu ei ole tarbija saanud tegelikult mõjutada. Eelkõige on need lepingutingimused, mida sisaldab teise lepingupoole koostatud, tarbijale pakutav lepingu tüüpvorm.

4. Kohustus tõendada, et tingimused on eraldi läbi räägitud, lasub sellel, kes nii väidab.“

6 Tsiviilseadustiku artiklis 405 on sätestatud:

„Igaüks, kes on saanud teise isiku arvelt ilma õigusliku aluseta varalist kasu, on kohustatud selle kasu natuuras välja andma, ja kui see ei ole võimalik, siis selle väärtuse hüvitama.“

7 Selle seadustiku artikli 410 kohaselt:

„1. Eelmiste artiklite sätteid kohaldatakse eelkõige alusetute soorituste suhtes.

2. Sooritus on alusetu, kui selle teinud isik ei olnud üldse kohustatud või ei olnud kohustatud isiku ees, kelle kasuks ta soorituse tegi, või kui soorituse alus on ära langenud või kui soorituse kavandatud eesmärgi ei ole saavutatud või kui soorituse tegemiseks kohustav tehing oli tühine ega ole pärast soorituse tegemist muutunud kehtivaks.“

Tsiviilkohtumenetluse seadustik

8 17. novembri 1964. aasta tsiviilkohtumenetluse seadustiku (ustawa – Kodeks postępowania cywilnego) (Dz. U. nr 43, jrk nr 296) konsolideeritud redaktsioonis (Dz. U. 2021, jrk nr 1805) (edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik“) on artiklis 189 sätestatud:

„Hageja võib taotleda kohtult õigussuhte või õiguse olemasolu või puudumise tuvastamist, kui tal on põhjendatud huvi menetluse algatamiseks.“

9 Selle seadustiku artiklis 730¹ on sätestatud:

„1. Iga menetlusosaline võib taotleda kaitsemeetmete kohaldamist, kui ta tõendab, et tema nõue ja huvi selliste meetmete taotlemise vastu on *prima facie* olemas.

2. Huvi taotleda kaitsemeetmete kohaldamist esineb siis, kui selliste meetmete võtmata jätmine häiriks või takistaks tõsiselt asjaomases asjas tehtava otsuse täitmist või mis tahes muul viisil häiriks või takistaks tõsiselt selles kohtuasjas menetluse eesmärgi saavutamist.

[...]

3. Kaitsemeetmete kohaldamise taotluse üle otsustamisel peab kohus arvesse võtma menetlusosaliste huve, et tagada soodustatud isikule piisav õiguskaitse ja mitte kohustada võlgnikku rohkemaks kui vajalik.“

10 Nimetatud seadustiku artikli 731 kohaselt ei või hagi tagamise meetme kohaldamise eesmärk olla nõude täitmisele pööramine, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.

11 Sama seadustiku artiklis 755 on sätestatud:

„1. Kui esialgse õiguskaitse kohaldamise taotlus ei ole seotud rahaliste nõuetega, määrab kohus kaitsemeetmed, mida ta peab juhtumi asjaoludel asjakohaseks, välistamata rahaliste nõuete suhtes ette nähtud kaitsemeetmete kohaldamist. Eelkõige võib kohus:

1) määrata kindlaks asjaomase täitemenetluse poolte või selles osalejate õigused ja kohustused selle menetluse ajaks;

2) keelata selle menetlusega seotud varade või õiguste võõrandamist;

3) peatada kõnealuse menetluse või muu asjaomase otsuse täitmise menetluse;

4) [...]

5) anda korralduse asjakohase kande kandmiseks kinnistusraamatusse või muusse asjaomasesse registrisse.

2. [...]

2¹. Artiklit 731 ei kohaldata, kui taotletud kaitsemeetmed on vajalikud, et vältida kohe tekkida võivat kahju või muid negatiivseid tagajärgi toetusesaajale.

3. Kohus teatab võlgnikule kinnisel istungil tehtud kohtumäärusest, millega võlgnikule pannakse kohustus sooritada toiming või hoiduda toimingu tegemisest või mitte takistada soodustatud isiku toimingut. Seda sätet ei kohaldata kohtumäärustele, millega kohustatakse andma üle võlgniku valduses olevad asjad.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

12 YQ ja RJ sõlmisid 2008. aastal Getin Noble Bankiga hüpoteeklaenulepingu summas 643 395,63 Poola zlotti (PLN) (ligikaudu 140 000 eurot), tagasimakseperioodiga 360 kuud (edaspidi „põhikohtuasjas kõne all olev laenuleping“). Laenuleping nägi ette tingimuse nimetatud summa Šveitsi frankidesse (CHF) ümberarvestamise kohta selle panga kehtestatud ostukursi alusel, muutuva intressimääraga. Igakuised tagasimaksed, mis olid arvutatud frankides, tuli tasuda zlottides vastavalt frangi müügihinnale, mille see pank oli samuti ühepoolsest kindlaks määranud. Põhikohtuasja hagejaid teavitati intressimäärade ja vahetuskursside muutuste mõjust kõnealusele laenulepingule võrdleva tabeli kujul.

13 25. mail 2021 esitasid hagejad Sąd Okręgowy w Warszawie (Varssavi regionaalne kohus, Poola) kui esimese astme kohtule hagi, milles palusid tuvastada põhikohtuasjas kõne all oleva laenulepingu tühisuse ja mõista Getin Noble Bankilt välja 375 042,34 zlotti (ligikaudu 94 000 eurot), see tähendab igakuiste osamaksete summa, mille nad olid sellele kohtule nõude esitamise kuupäevaks juba tasunud, ja millele lisanduvad seadusjärgne viivis ja kohtukulud. Hagejad väitsid, et laenulepingu tingimused, mis puudutavad asjaomase laenusumma indekseerimist välisvaluutaga, on „ebaõiglased tingimused“ direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tähenduses.

- 14 Põhikohtuasja hagejad esitasid ka esialgse õiguskaitse kohaldamise taotluse, milles nad palusid määrata kindlaks menetlusosaliste õigused ja kohustused, ning mis seisnes esiteks selles, et menetluse ajaks peatatakse laenulepingus ette nähtud igakuiste maksete tasumise kohustus selles märgitud summa ulatuses ja kuupäevadeks – ajavahemikuks alates esimeses kohtuastmes hagi esitamisest kuni menetluse lõpliku lõpetamiseni –, teiseks selles, et Getin Noble Bankil keelatakse saata neile teadet lepingu ülesütlemise kohta, ja viimaseks selles, et asjaomasel pangal keelatakse avaldada Biuro Informacji Gospodarczejs (majandusteabe büroo, Poola) teavet selle kohta, et põhikohtuasja hagejad ei ole laenu alates taotletud esialgse õiguskaitse määramisest kuni menetluse lõpuni tagasi maksnud.
- 15 Nimetatud kohus jättis põhikohtuasja hagejate esitatud esialgse õiguskaitse kohaldamise taotluse siiski rahuldamata. Tema hinnangul ei ole hagejad tõendanud põhjendatud huvi taotleda esialgse õiguskaitse kohaldamist, kuna miski ei võimalda kinnitada, et esialgse õiguskaitse kohaldamata jätmine oleks häirinud või tõsiselt takistanud põhikohtuasjas tehtava kohtuotsuse täitmist või menetluse eesmärgi saavutamist selles kohtuasjas. Järelikult ei olnud tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 730¹ lõigetes 1 ja 2 ette nähtud tingimused täidetud.
- 16 Põhikohtuasja hagejad esitasid sama kohtu otsuse peale edasikaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule, Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny (Varssavi ringkonnakohtu XXVIII tsiviilkolleegium, Poola), väites, et neil on põhjendatud huvi taotleda esialgse õiguskaitse kohaldamist. Getin Noble Bank vaidles sellele nõudele vastu, väites eelkõige, et hagejate nõude *prima facie* olemasolu ei olnud tõendatud. Lisaks seadis pank kahtluse alla põhikohtuasjas kõne all oleva laenulepingu tingimuste ebaõigluse ja rõhutas, et tema finantsolukord on rahuldav.
- 17 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et talle esitati taotlus esialgse õiguskaitse kohaldamiseks, mis seisneb põhikohtuasjas kõne all olevas laenulepingus ette nähtud igakuiste maksete tasumise kohustuse peatamises ajavahemikuks esimeses kohtuastmes hagi esitamise kuupäevast kuni menetluse lõpliku lõpetamiseni. Esialgse õiguskaitse kohaldamise taotluse kohta selgitab kohus, et ta teeb otsuse põhikohtuasja poolte väidete *prima facie* tõendamise alusel.
- 18 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab esiteks seoses põhikohtuasja hagejate nõude *prima facie* olemasoluga, et on tõendatud, et teatavad vaidlusalused lepingutingimused on ebaõiglased ja tuleb tuvastada põhikohtuasjas kõne all oleva laenulepingu tühisus, kuna selle täitmine ei ole Poola õiguse kohaselt objektiivselt enam võimalik. Sama kohus tuletab meelde, et tsiviilseadustiku artikli 410 kohaselt on tühise lepingu igal poolel teise poole õigusest sõltumatu õigus saada tehtud sooritus tagasi.
- 19 Teiseks, mis puudutab põhikohtuasja hagejate põhjendatud huvi tõendamist, siis märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et selline huvi on tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 730¹ lõike 2 kohaselt olemas, kui esialgse õiguskaitse kohaldamata jätmine häiriks või takistaks tõsiselt põhikohtuasjas tehtava otsuse täitmist või menetluse eesmärgi saavutamist selles kohtuasjas.
- 20 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et liikmesriigi kohtud rahuldavad siiski harva tarbijate nõudeid kohaldada niisuguseid esialgse õiguskaitse meetmeid sellistel asjaoludel, nagu on kõne all põhikohtuasjas. Mõni neist kohtutest on nimelt märkinud, et hagi, milles palutakse tuvastada lepingu tühisus selles sisalduva lepingutingimuse ebaõigluse tõttu, ei pruugi tuua kaasa sundtäitmist ega nõua seega esialgse õiguskaitse kohaldamist. Teised kohtud leiavad, et esialgse õiguskaitse kohaldamise eesmärk ei tohi olla mitte nõude rahuldamine, vaid kahju või muude negatiivsete tagajärgede vältimine asjaomasele tarbijale, mistõttu sellise meetme kohaldamine oleks võimalik vaid siis, kui *prima facie* tõendatakse, et asjaomane pank on halvas

finantsolukorras. Lõpuks on olemas samade kohtute praktika, mille kohaselt peab asjaomane tarbija laenulepingu tühisuse tuvastamise korral täitma oma kohustused selle panga ees, makstes talle laenatud kapitali tagasi. Järelikult ei ole tarbijal mingit huvi nõuda selliste esialgse õiguskaitse meetmete kohaldamist, nagu on nõutud põhikohtuasjas, kuna olenemata lõplikust sisulisest otsusest on ta igal juhul kohustatud tegema nimetatud pangale makseid kasutatud kapitali tagasimaksmiseks või ka „tasuna selle kapitali kasutamise eest“.

- 21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab muu hulgas, et kuna direktiivi 93/13 eesmärk on kaitsta asjaomast tarbijat poolte võrdsuse taastamisega, siis on esialgse õiguskaitse kohaldamisest keeldumine selle direktiiviga vastuolus. See kohus on seisukohal, et kui ebaõiglaste lepingutingimuste kõrvaldamine toob kaasa laenulepingu kui terviku tühisuse, on selliste sobivate esialgse õiguskaitse meetmete võtmine nagu laenulepingu alusel tasumisele kuuluvate igakuiste maksete tasumise kohustuse peatamine menetluse ajaks põhimõtteliselt vajalik, et tagada sisulistes küsimustes tehtava otsuse täielik toime. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et kui ebaõiglaste lepingutingimuste laenulepingust kõrvaldamise tõttu ei ole seda lepingut objektiivselt enam võimalik täita, kahjustaks selliste esialgse õiguskaitse meetmete kohaldamisest keeldumine direktiivi 93/13 artikli 6 lõikes 1 ja artikli 7 lõikes 1 ette nähtud tagasitäitmist ning järelikult ka nende sätete soovitatavat toimet.
- 22 Sellega seoses täpsustab eelotsusetaotluse esitanud kohus muu hulgas, et Poola õiguses on ette nähtud menetlusnormid, mille kohaselt määratakse nõude summa kindlaks selle kuupäeva seisuga, mil esitati asjaomase laenulepingu tühisuse tuvastamise nõue. Seega saab tarbija nõuda üksnes kuni selle kuupäevani juba tasutud igakuiste osamaksete tagasimaksmist. Järelikult, kui menetluse alguses ei ole kohaldatud esialgset õiguskaitset, oleks tarbija sunnitud menetluse lõpus alkatama asjaomase panga vastu uue menetluse, mille ese on tema poolt selle uue menetluse alguse ja lõpu vahelisel ajavahemikul tasutud igakuiste maksete tagasimaksmine. Selle kohtu hinnangul karistaks selline olukord kõnesolevat tarbijat ja kahjustaks direktiivi 93/13 soovitud toimet. Lisaks ei saaks poolte õiguste ja kohustuste tasakaalustamist saavutada niisugust sisulist otsust vastu võttes, sest seesama tarbija oleks üksnes sunnitud alustama oma õiguste makspanekuks uut kohtumenetlust ja seega pühendama sellele veelgi enam rahalisi vahendeid ja aega.
- 23 Neil asjaoludel otsustas Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny (Varssavi regionaalne kohus, XXVIII tsiviilkolleegium) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas tõhususe põhimõttest ja proportsionaalsuse põhimõttest lähtuvalt on direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 ja artikli 7 lõikega 1 vastuolus liikmesriigi õigusnormide või kohtupraktika niisugune tõlgendus, mille kohaselt võib liikmesriigi kohus – eelkõige tarbijal lasuvate kohustuste tõttu ettevõtjale võlgnetav tasuda või ettevõtja piisavalt heast majanduslikust olukorrast tulenevalt – jätta rahuldamata tarbija taotluse kohaldada esialgset õiguskaitset ja peatada menetluse ajaks sellise lepingu täitmise, mille tühisus tõenäoliselt tuvastatakse sellest ebaõiglaste lepingutingimuste kõrvaldamise tõttu?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

Vastuvõetavus

- 24 Getin Noble Bank väidab, et eelotsusetaotlus ei ole vastuvõetav.

- 25 Sisuliselt väidab põhikohtuasja kostja esiteks, et eelotsusetaotlus ei puuduta liidu õiguse tõlgendamist, kuna direktiivi 93/13 sätted ei ole ebaõiglaste tingimuste kõrvalejätmise tagajärgede suhtes kohaldatavad, arvestades, et selle direktiivi eesmärk saavutatakse, kui pooltevaheline tasakaal on taastatud. Ebaõiglasi tingimusi sisaldava lepingu tühisuse tuvastamise tagajärjed kuuluvad seega riigisisese õiguse kohaldamisalasse. Seega puudutab eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimus tegelikult esialgse õiguskaitse kohaldamise tingimusi olukorras, kus asjaomase lepingu tühistamise tõttu on lepingu pooled asetatud võrdsesse seisu ega ole enam tarbija ja müüja või teenuse osutaja vahelises suhtes. Järelikult ei tule esialgse õiguskaitse kohaldamise taotluse põhjendatuse hindamisel kohaldada nimetatud direktiivi sätteid.
- 26 Sellega seoses tuleb märkida, et üksnes põhikohtuasja menetleval liikmesriigi kohtul on õigus kohtuasja eripära arvesse võttes hinnata nii eelotsusetaotluse vajalikkust kui ka nende küsimuste asjakohasust, mis ta Euroopa Kohtule esitab ja mille asjasse puutuvust eeldatakse. Seega, kui küsimused on esitatud liidu õigusnormi tõlgendamise või kehtivuse kohta, on Euroopa Kohus üldjuhul kohustatud vastama, välja arvatud juhul, kui on ilmne, et taotletud tõlgendamine ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, või ka juhul, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada faktilised või õiguslikud asjaolud, mis on vajalikud nimetatud küsimustele tarviliku vastuse andmiseks (vt selle kohta 5. mai 2022. aasta kohtuotsus Zagrebačka banka, C-567/20, EU:C:2022:352, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 27 Lisaks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et kui ei ole ilmne, et liidu õigusnormi tõlgendus ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude ega esemega, ei puuduta väide, et säte ei ole põhikohtuasjas kohaldatav, eelotsusetaotluse vastuvõetavust, vaid esitatud küsimuste sisu (4. juuli 2019. aasta kohtuotsus Kirschstein, C-393/17, EU:C:2019:563, punkt 28, ja 27. aprilli 2023. aasta kohtuotsus M. D. (Ungarisse sisenemise keeld) C-528/21, EU:C:2023:341, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 28 Käesoleval juhtumil on põhikohtuasjas esiteks käsitlemisel esialgse õiguskaitse kohaldamise taotlus, milles soovitakse eeskätt seda, et tarbija ja müüja või teenuse osutaja vahel sõlmitud hüpoteeklaenulepingu täitmine peatataks, kuni on tehtud lõplik otsus selle lepingu tühisuse tuvastamise kohta, sest üks selles sisalduvatest tingimustest on ebaõiglane. Teiseks puudutab eelotsuse küsimus direktiivi 93/13 nende sätete tõlgendamist, mis muu hulgas kohustavad liikmesriike tagama, et oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mille müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad, ja selles on palutud kindlaks määrata, kas nende sätetega on vastuolus riigisisene kohtupraktika, mis võimaldab sellise taotluse tagasi lükata.
- 29 Neil asjaoludel ei ole ilmne, et taotletud direktiivi 93/13 tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega või et tõstatatud probleem oleks hüpoteetiline.
- 30 Lisaks tuleb tõdeda, et direktiiviga 93/13 antud kaitset ei saa piirata üksnes müüja või teenuste osutaja poolt tarbijaga sõlmitud lepingu täitmise kestusega, vaid see kehtib ka pärast selle lepingu täitmist. Seega, kuigi liikmesriigid on küll kohustatud reguleerima oma riigisiseses õiguses, juhtumil, kui tuvastatakse tarbija ja müüja või teenuste osutaja vahel sõlmitud lepingu tühisus mõne selles sisalduva lepingutingimuse ebaõigluse tõttu, selle tühisuse tuvastamise tagajärgi, tuleb seda siiski teha selle direktiiviga tarbijale tagatud kaitset järgides – eelkõige tagades selle õigusliku ja faktilise olukorra taastamise, milles tarbija oleks olnud selle ebaõiglase tingimuse puudumisel (vt selle kohta 16. märtsi 2023. aasta kohtuotsus M. B. jt (lepingu kehtetuks tunnistamise tagajärjed), C-6/22, EU:C:2023:216, punktid 21 ja 22).

- 31 Teisena väidab Getin Noble Bank, et Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi ja õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimusele, kuna see, kuidas eelotsusetaotluse esitanud kohus põhikohtuasja kaebajaid tarbijatena kvalifitseeris, on käesoleva juhtumi asjaolusid arvestades väär.
- 32 Sellega seoses tuleb tähele panna, et liidu õiguse tõlgendamist puudutavate küsimuste puhul, mille liikmesriigi kohus on esitanud sellises õiguslikus ja faktilises kontekstis, mille ta ise on kindlaks teinud ja mille õigsuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu pädevuses, eeldatakse nende asjasse puutuvust. Lisaks ei ole Euroopa Kohtu ülesanne eelotsusetaotluse menetlemisel teha otsust riigisiseste õigusnormide tõlgendamise kohta ja otsustada, kas neile liikmesriigi kohtu antud tõlgendus on õige või kas neid on õigesti kohaldatud, kuna niisugune tõlgendamine kuulub liikmesriikide kohtute ainupädevusse (vt selle kohta 25. novembri 2020. aasta kohtuotsus Sociálna poisťovňa, C-799/19, EU:C:2020:960, punktid 44 ja 45 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 33 Kuna käesoleval juhul leidis eelotsusetaotluse esitanud kohus, et põhikohtuasja kaebajad on tarbijad, ei ole Euroopa Kohtu ülesanne selliselt kvalifitseerimise üle otsustada. Euroopa Kohtule on seega teada vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud selleks, et anda esitatud küsimusele tarvilik vastus.
- 34 Seega tuleb eelotsusetaotlus lugeda vastuvõetavaks.

Sisulised küsimused

- 35 Oma ainsa küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 koostoimes tõhususe põhimõttega tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi kohtupraktika, mille kohaselt võib liikmesriigi kohus jätta rahuldamata tarbija esitatud esialgse õiguskaitse kohaldamise taotluse, milles palutakse peatada – kuni lõpliku otsuse tegemiseni tarbija sõlmitud laenulepingu kehtetuks tunnistamise kohta põhjusel, et see leping sisaldab ebaõiglasi tingimusi – selle laenulepingu alusel tasumisele kuuluvate igakuiste maksete tasumine, kui esialgne õiguskaitse on vajalik selle otsuse täieliku toime tagamiseks.
- 36 Kõigepealt tuleb meelde tuletada, et direktiivi 93/13 eesmärk on tagada tarbijakaitse kõrge tase (vt selle kohta 25. novembri 2020. aasta kohtuotsus Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, punkt 37).
- 37 Selleks kohustab direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 liikmesriike tagama, et ebaõiglased lepingutingimused ei oleks tarbijale siduvad, ilma et tarbijal oleks vaja esitada hagi ja saada kohtuotsus, mis kinnitaks nende tingimuste ebaõiglust (4. juuni 2009. aasta kohtuotsus Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, punktid 20–28). Sellest järeldub, et liikmesriigi kohtud peavad jätma need tingimused kohaldamata, et need ei tooks tarbijale kaasa siduvaid tagajärgi, välja arvatud juhul, kui tarbija on sellele vastu (26. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 38 Ühtlasi tagavad liikmesriigid direktiivi 93/13 artikli 7 lõike 1 kohaselt, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mille müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad.
- 39 Selles kontekstis on Euroopa Kohus asunud seisukohale, et liikmesriikide ülesanne on määrata oma riigisisiseses õiguses kindlaks üksikasjalik kord, mille järgi tuvastatakse lepingus sisalduva tingimuse ebaõiglus ja leiavad väljenduse selle tuvastuse konkreetsed õiguslikud tagajärjed.

Tuvastamine peab siiski võimaldama taastada õigusliku ja faktilise olukorra, milles asjaomane tarbija oleks olnud, kui seda ebaõiglast tingimust ei oleks olemas olnud. Nimelt ei tohi asjaolu, et liikmesriigi õigus täpsustab tarbijatele direktiiviga 93/13 tagatud kaitset, kahjustada selle kaitse sisu (vt selle kohta 30. juuni 2022. aasta kohtuotsus Profi Credit Bulgaria (ebaõiglase tingimuse korral omal algatusel tasaarvestamine), C-170/21, EU:C:2022:518, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 40 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb selles valdkonnas liidu erinormide puudumise tõttu direktiivis 93/13 ette nähtud tarbijakaitse rakendamise kord menetlusautonoomia põhimõttest tulenevalt sätestada liikmesriikide enda õiguskordades. Samas ei tohi see kord olla ebasoodsam võrreldes korraga, mis kehtib sarnastele riigisisestele olukordadele (võrdväarsuse põhimõte), ega tohi olla sätestatud selliselt, et see muudab liidu õiguskorraga antud õiguste kasutamise praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte) (10. juuni 2021. aasta kohtuotsus BNP Paribas Personal Finance, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 41 Nii võis Euroopa Kohus konkreetselt direktiivist 93/13 tulenevate õiguste kaitseks taotletud esialgse õiguskaitse meetmete puhul asuda seisukohale, et selle direktiiviga on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis ei võimalda asja sisuliselt arutaval kohtul, kellel on pädevus hinnata lepingutingimuse ebaõiglast laadi, kohaldada esialgse õiguskaitse meetmeid, nagu täitemenetluse peatamine, kui selliste meetmete kohaldamine osutub vajalikuks tema lõpliku otsuse täieliku toime tagamiseks, kuna need normid on oma laadilt sellised, mis võivad kahjustada direktiiviga taotletud kaitse tõhusust (vt selle kohta 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punktid 59, 60 ja 64).
- 42 Lisaks on Euroopa Kohtul olnud võimalus täpsustada, et selliste meetmete võtmine võib osutuda vajalikuks eelkõige siis, kui esineb risk, et tarbija maksab kohtumenetluse toimumise aja jooksul – mis võib olla väga pikk – kuumakseid, mille summa on suurem kui see, mis oleks tegelikult tulnud tasuda juhul, kui asjaomane tingimus oleks jäetud kohaldamata (vt selle kohta 26. oktoobri 2016. aasta kohtumäärus Fernández Oliva jt, C-568/14–C-570/14, EU:C:2016:828, punktid 34–36).
- 43 Seega nõuab direktiiviga 93/13, eelkõige selle artikli 6 lõikega 1 ja artikli 7 lõikega 1 tarbijatele tagatud kaitse, et liikmesriigi kohus peab saama kohaldada sobivat esialgse õiguskaitse meetet, kui see on vajalik lepingutingimuste ebaõigluse kohta tehtava otsuse täieliku toime tagamiseks.
- 44 Mis puutub käesoleval juhul võrdväarsuse põhimõttesse, siis ei nähtu eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud teabest, et esialgse õiguskaitse valdkonnas kohaldataks asjakohaseid riigisiseseid õigusnorme erinevalt sõltuvalt sellest, kas vaidlus puudutab riigisisest õigusest tulenevaid õigusi või liidu õigusest tulenevaid õigusi.
- 45 Mis puudutab tõhususe põhimõtet, siis olgu märgitud, et iga juhtumit, mille puhul kerkib küsimus, kas mingi riigisisene menetlusnorm muudab liidu õiguse kohaldamise praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks, tuleb analüüsida, võttes arvesse selle sätte kohta erinevates liikmesriigi ametiasutustes toimivas menetluses tervikuna ning menetluse kulgu ja erisusi (vt selle kohta 18. veebruari 2016. aasta kohtuotsus Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, punkt 43). Sama kehtib tingimata ka selle riigisisese sätte kohtuliku tõlgendamise kohta.

- 46 Selles osas nähtub eelotsusetaotlusest ja Euroopa Kohtule esitatud kirjalikest seisukohtadest – eelkõige Poola valitsuse seisukohtadest –, et tsiviilkohtumenetluse seadustik võimaldab Poola kohtul, kes menetleb kohtuasja, milles palutakse tuvastada lepingu tühisus selles sisalduva lepingutingimuse ebaõigluse tõttu, kohaldada esialgset õiguskaitset. Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab sellega seoses tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklile 730¹, mis käsitleb esialgse õiguskaitse kohaldamise tingimusi, ja selle seadustiku artikli 755 lõikele 2¹, mille kohaselt võib see kohus kohaldada esialgset õiguskaitset isegi siis, kui see oli mõeldud nõude täitmisele pööramiseks, kui see on vajalik selleks, et vältida vahetu kahju tekkimist või muid negatiivseid tagajärgi õigustatud isikule.
- 47 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on riigisiseses kohtupraktikas siiski oluline suundumus, mis seisneb selles, et esialgse õiguskaitse kohaldamise taotlused jäetakse rahuldamata niisugustel asjaoludel, nagu on kõne all põhikohtuasjas, see tähendab siis, kui taotletakse laenulepingu alusel tasumisele kuuluvate igakuiste maksete tasumise peatamist kuni lõpliku sisulise otsuse kuulutamiseni – leping, mille tühisus võidakse tuvastada selles sisalduvate ebaõiglaste tingimuste tõttu. Selle kohtupraktika kohaselt on selline tagasilükkamine põhjendatud, kui tarbijal puudub „põhjendatud huvi“ põhjustel, mis on kokku võetud käesoleva kohtuotsuse punktis 20.
- 48 Eelotsusetaotluses sisalduvast teabest ja Poola valitsuse poolt Euroopa Kohtule esitatud kirjalikest seisukohtadest nähtub aga, et kui liikmesriigi kohus vaatab läbi hagi lepingu tühisuse tuvastamise nõudes selles sisalduva lepingutingimuse ebaõigluse tõttu, siis teeb ta põhimõtteliselt otsuse hagi nõuete kohta, see tähendab – kui hagi ulatust ei laiendata – summade üle, mis maksti kuni tema menetluses oleva hagi esitamiseni, vastasel juhul otsustaks ta *ultra petita*. Järelikult, kui see kohus tuvastab sisuliselt, et pärast selle tingimuse väljajätmist ei saa lepingut objektiivselt enam täita, nagu see on põhikohtuasjas, ja et summad, mille tarbija selle lepingu alusel alusetult tasus, tuleb talle tagasi maksta, muudaks sellise esialgse õiguskaitse kohaldamise taotluse rahuldamata jätmine, millega taotletakse sama lepingu alusel tasumisele kuuluvate igakuiste maksete tasumise peatamist, sisulistes küsimustes tehtava lõpliku otsuse vähemalt osaliselt ebatõhusaks. Nimelt ei viiks selline lõplik otsus käesoleva kohtuotsuse punktis 39 viidatud kohtupraktika kohaselt selleni, et taastataks õiguslik ja faktiline olukord, milles tarbija oleks olnud ilma ebaõiglaste tingimusest, kuna kohaldatavate menetlusnormide kohaselt saaks lõpliku otsuse teha ainult ühe osa kohta juba makstud summast.
- 49 Sellest järeldub, et niisugustel asjaoludel võib esialgse õiguskaitse kohaldamine, mille eesmärk on peatada laenulepingu alusel tasumisele kuuluvate igakuiste maksete tasumine – leping, mille tühisus võidakse tuvastada selles sisalduva ebaõiglase tingimuse tõttu –, olla vajalik, et tagada tehtava otsuse täielik toime, sellega kaasnev tagasitäitmine ja seega direktiiviga 93/13 kindlustatud kaitse tõhusus.
- 50 Nagu nähtub eelotsusetaotlusest, peaks tarbija juhul, kui ei kohaldata esialgset õiguskaitset, mille eesmärk on peatada oma lepinguline kohustus igakuiseid osamakseid tasuda – selleks, et vältida seda, et laenulepingu tühisuse kohta tehtud lõplik otsus seisneks üksnes tema olukorra osalises taastamises – kas laiendama oma esialgse taotluse ulatust pärast iga kuumakse tasumist või esitama selle laenulepingu tühisuse tuvastamise otsuse alusel uue hagi, mille ese on esimese menetluse käigus tasutud kuumaksete tasumine. Sellega seoses tuleb märkida, et Poola valitsus juhtis oma kirjalikes seisukohtades tähelepanu sellele, et 28. juuli 2005. aasta seaduses kohtukulude kohta tsiviilasjades (ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych) (*Dz. U.* nr 167, jrk nr 1398) konsolideeritud redaktsioonis (*Dz. U.* 2022, jrk nr 1125) on artiklis 25a sätestatud, et hagi ulatuse igakordse laiendamise suhtes rakenduvad lõivud.

- 51 Lisaks on tarbija poolt uue hagi esitamine eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul igal juhul vajalik, kui esimesele menetlusele laenulepingu tühisuse tuvastamiseks järgneb selles sisalduva lepingutingimuse ebaõigluse tõttu apellatsioonimenetlus, kuna sellisel juhul ei näe Poola menetlusnormid ette võimalust laiendada esimeses kohtuastmes esitatud hagi ulatust. Neil asjaoludel on ilmne, et kui ei ole kohaldatud esialgset õiguskaitset, mille eesmärk on peatada laenulepingu alusel tasumisele kuuluvate igakuiste maksete tasumise kohustus, ei võimalda otsus, millega tuvastati selle lepingu tühisus ja määrati tarbija poolt juba tasutud summade talle tagasimaksmine, saavutada direktiivi 93/13 eesmärki, milleks on taastada tarbija varasem õiguslik ja faktiline olukord.
- 52 Lisaks, nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 42, on sellise esialgse õiguskaitse meetme kohaldamine seda enam vajalik, kui tarbija oli asjaomasele pangale maksnud laenusummast suurema summa ära juba enne seda, kui ta menetluse algatas.
- 53 Viimaseks tuleb märkida, et ei ole välistatud, et kui sama tarbija lepingulise kohustuse peatamiseks ei ole kohaldatud esialgset õiguskaitset, tooks asjaomase menetluse pikendamine kaasa tarbija rahalise olukorra halvenemise sellisel määral, et tarbijal ei oleks enam võimalust astuda vajalikke samme, et nõuda tagasi summad, millele tal on õigus lepingu alusel, mille tühisus tuvastati.
- 54 Sellised asjaolud võivad samuti suurendada riski, et tarbijal ei ole enam võimalik maksta laenulepingu alusel tasumisele kuuluvaid igakuiseid makseid, mis võib viia asjasse puutuva panga selleni, et ta pöörab oma nõude täitmisele laenulepingu alusel, mis võib osutuda tühiseks.
- 55 Eeltoodust tuleneb, et liikmesriigi kohtupraktika, mille kohaselt keeldutakse kohaldamast esialgset õiguskaitset laenulepingust tulenevate igakuiste maksete tasumise peatamiseks, kuigi need meetmed on vajalikud, et tagada tarbijatele direktiiviga 93/13 tagatud kaitse, ei ole – arvestades kohta, mis on sellele omistatud Poola õiguses ette nähtud kõigis menetlusnormides – tõhususe põhimõttega kooskõlas ega ole seega kooskõlas direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 ja artikli 7 lõikega 1.
- 56 Sellegipoolest tuleb esimesena rõhutada, et liikmesriigi kohus peab tegema kõik, mis on tema pädevuses, arvestades riigisisest õigust tervikuna ning kasutades liikmesriigi õiguses tunnustatud tõlgendusmeetodeid, et tagada asjaomase direktiivi täielik toime ja saavutada direktiivi eesmärgiga kooskõlas olev tulemus (6. novembri 2018. aasta kohtuotsus Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, punkt 59 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 57 Niisuguse kooskõlalise tõlgendamise nõue hõlmab muu hulgas liikmesriigi kohtute kohustust muuta vajaduse korral väljakujunenud kohtupraktikat, kui see põhineb riigisisese õiguse tõlgendusel, mis ei ole kooskõlas direktiivi eesmärkidega. Seetõttu ei saa liikmesriigi kohus põhjendatult asuda seisukohale, et tal on võimatu tõlgendada riigisisest õigust kooskõlas liidu õigusega ainult seetõttu, et seda sätet on järjepidevalt tõlgendatud selle õigusega vastuolus olevas tähenduses (26. juuni 2019. aasta kohtuotsus Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, punkt 66 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 58 Käesoleval juhul leiavad eelotsusetaotluse esitanud kohus ja Poola valitsus, et asjaomaseid õigusnorme ja täpsemalt teist tingimust, millele on Poola õiguse järgi allutatud esialgse õiguskaitse kohaldamine, nimelt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 7301 ette nähtud „põhjendatud huvi“ olemasolu, saab tõlgendada kooskõlas liidu õigusega.

- 59 Teisena tuleb ühelt poolt rõhutada, et käesoleva kohtuotsuse punktis 55 mainitud liikmesriigi kohtupraktikat saab pidada liidu õigusega vastuolus olevaks üksnes siis, kui see kohus tuvastab, et taotletud esialgse õiguskaitse kohaldamine on vajalik, et tagada sisulistes küsimustes tehtava lõpliku otsuse täielik toime. Sellega seoses peavad tal esiteks olema piisavad tõendid ühe või mitme lepingutingimuse ebaõigluse kohta, mis näitaks tõenäolisena seda, et asjaomane laenuleping on tühine või vähemalt tuleb selle lepingu alusel tasumisele kuuluvad igakuised osamaksed asjaomasele tarbijale tagasi maksta. Teiseks peab see kohus juhtumi kõiki asjaolusid arvestades kindlaks tegema, kas tarbija kohustuse – tasuda igakuiseid osamakseid – peatamine menetluse ajaks on vajalik, et tagada selle õigusliku ja faktilise olukorra taastamine, milles tarbija oleks olnud selle tingimuse või nende tingimuste puudumisel. Nii võib sama kohus võtta arvesse eelkõige sama tarbija rahalist olukorda ja riski, et ta peab asjaomasele pangale tagasi maksma summa, mis on suurem summast, mille ta pangalt laenas.
- 60 Seega, kui liikmesriigi kohus leiab esiteks, et on piisavalt kaudseid tõendeid selle kohta, et asjaomased lepingutingimused on ebaõiglasel ja et asjaomase tarbija poolt põhikohtuasjas kõne all oleva laenulepingu alusel tasutud summade tarbijale tagasimaksmine on seega tõenäoline, ning tuvastab teiseks, et kui ei kohaldata esialgset õiguskaitset selle lepingu alusel tasumisele kuuluvate igakuiste maksete tasumise peatamiseks, ei ole võimalik tagada sisulistes küsimustes tehtava lõpliku otsuse täielikku toimet – seda peab hindama eelotsusetaotluse esitanud kohus, võttes arvesse kõiki juhtumi asjaolusid –, siis peab see kohus kohaldama esialgset õiguskaitset, mis seisneb selles, et peatatakse tarbija kohustus teha nimetatud lepingu alusel makseid.
- 61 Kõike eeltoodut arvesse võttes tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 koostoimes tõhususe põhimõttega tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi kohtupraktika, mille kohaselt võib liikmesriigi kohus jätta rahuldamata tarbija esitatud esialgse õiguskaitse kohaldamise taotluse, milles palutakse peatada – kuni lõpliku otsuse tegemiseni tarbija sõlmitud laenulepingu tühisuse tuvastamise kohta põhjusel, et see leping sisaldab ebaõiglasi tingimusi – selle laenulepingu alusel tasumisele kuuluvate igakuiste maksete tasumine, kui esialgne õiguskaitse on vajalik selle otsuse täieliku toime tagamiseks.

Kohtukulud

- 62 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (üheksas koda) otsustab:

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1, arvestades tõhususe põhimõtet,

tuleb tõlgendada nii, et

nendega on vastuolus liikmesriigi kohtupraktika, mille kohaselt võib liikmesriigi kohus jätta rahuldamata tarbija esitatud esialgse õiguskaitse kohaldamise taotluse, milles palutakse peatada – kuni lõpliku otsuse tegemiseni tarbija sõlmitud laenulepingu tühisuse tuvastamise kohta põhjusel, et see leping sisaldab ebaõiglasi tingimusi – selle laenulepingu alusel tasumisele kuuluvate igakuiste maksete tasumine, kui esialgne õiguskaitse on vajalik selle otsuse täieliku toime tagamiseks.

Allkirjad